

6. Mackevičius, J. (2009). Finansinių ataskaitų auditas ir analizė: Procedūros, metodikos ir vertinimas. Vilnius: TEV.

7. Бычкова, С., Растамханова, Л. (2003). Риски в аудиторской деятельности. Москва: Финансы и статистика.

8. Мельник, М., Бровкина, Н. (2006). Практический аудит. Москва: ИНФРН.

УДК 336.226.11:338.45

Воргач О.А.

аспірант

Інститут економіки промисловості НАН України

м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ

В результаті переходу країн на новий технологічний рівень і створення «єдиного цифрового простору» виникла необхідність орієнтувати промисловість на новий смарт-розвиток. Основною вимогою смарт-промисловості стає спеціально навчений STEM-персонал (Science, Technology, Engineering, Mathematics), тобто висококваліфікований персонал, який володіє цифровими навичками в області високих технологій. Необхідність його формування обумовлена низкою причин. По-перше, під впливом цифровізації змінюються вимоги до багатьох професій – одні з'являються, інші зовсім зникають. Вчені припускають, що 47% зайнятості буде автоматизовано, і найбільш схильні до цього будуть професії з простими повторюваними завданнями [1, с. 40-41]. По-друге, вже зараз спостерігається зростання зайнятості в STEM-професіях. За даними цифрового саміту, 44% європейців не мають навіть базових цифрових навичок, як наслідок 40% компаній вже відчують нестачу STEM-персоналу [2]. По-третє, вважається, що смарт-промисловість, вимагаючи від персоналу виконання нових цифрових завдань, скорочує період напіврозпаду компетенції [3, с. 16]. Термін означає, що на момент закінчення навчання знання застарівають на 50 % [4, с. 2]. Це свідчить про те, що з розвитком нових технологій знання потребують постійного оновлення.

Одним із способів стимулювання STEM-освіти можуть стати інструменти податку на доходи фізичних осіб. Оскільки урядом України розроблено проект «Цифрова адженда України – 2020» [5], то допускається можливість розвитку смарт-промисловості, як складової частини цифрової економіки.

А проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал» [6], який передбачає відмову від

податку на прибуток, робить податок на доходи фізичних осіб вагомим інструментом стимулювання розвитку STEM-персоналу. Тому актуальним буде вивчення зарубіжного досвіду формування STEM-персоналу за допомогою інструментів податку з доходів фізичних осіб для можливості його адаптації в Україні в умовах становлення смарт-промисловості.

Метою дослідження є обґрунтування загальних принципів формування і розвитку STEM-персоналу в контексті оподаткування доходів фізичних осіб в умовах становлення смарт-промисловості на основі аналізу зарубіжного досвіду.

Для дослідження зарубіжного досвіду відбиралися країни з різними податковими системами на основі існуючих світових концепцій оподаткування доходів фізичних осіб – всеосяжної (comprehensive income taxation), двоїстої (dual income taxation) і плоскої (flat income taxation), а також даних світових рейтингів International Tax Competitiveness Index, Global Manufacturing Competitiveness Index і Human Capital Report за 2015 - 2017 р.

В результаті були відібрані країни, які мають різні системи оподаткування доходів фізичних осіб і високі індекси в рейтингах по показникам конкурентоспроможності промисловості, людського капіталу і прибуткового оподаткування – Канада, Туреччина, Італія, Чехія, Естонія. На основі цих даних було досліджено, які інструменти податку на доходи фізичних осіб обрано країнами, і як це вплинуло на їх показники розвитку смарт-промисловості та STEM-персоналу.

У дослідженні розглядалася Канада, яка застосовує всеосяжну податкову систему і має всі високі показники в рейтингах. Країна відрізняється розвиненими промисловим сектором (входить в десятку країн-лідерів) і людським капіталом, на що вплинули інвестиції фізичних осіб у виробництво і значна кількість податкових пільг на освіту, що супроводжуються щедрим державним субсидюванням.

Також з всеосяжної системою була розглянута Туреччина, яка змогла швидко розвинути промисловий сектор і увійти до двадцятки лідерів. При цьому, країна має високі індекси показників прибуткового оподаткування, але характеризується низьким розвитком людського капіталу, у зв'язку з мінімальною кількістю податкових пільг на освіту і високими ставками податку на трудові доходи фізичних осіб.

З країн, що мають двоїсту систему, при якій окремо оподатковуються доходи фізичних осіб від праці і капіталу, досліджувалася Італія. Розвиток промисловості країни після кризи 2008 р. знизився і не підвищується, займаючи середню позицію. Однією з причин може бути висока ставка податку на доходи фізичних осіб від капіталу. Людський капітал знаходиться на середньому рівні, що можна пояснити наявністю незначної кількості пільг і високої ставки податку на трудові доходи.

Наступною розглядалася Чехія, яка застосовує плоску систему оподаткування доходів фізичних осіб. Країна займає високі позиції за всіма показниками в рейтингах, на що можуть позитивно впливати низька ставка на трудові доходи та від капіталу, широке коло податкових пільг на освіту і його суттєве державне субсидіювання.

Оскільки Україна планує використати досвід Естонії з податку на доходи фізичних осіб, була досліджена естонська податкова система, яка не вписується ні в одну зі світових концепцій і може розглядатися як альтернативна. Високим позиціям країни в рейтингах сприяло окреме оподаткування доходів фізичних осіб. При цьому трудові доходи оподатковуються за низькою плоскою ставкою, а доходи від капіталу за нульовою, що позитивно впливає на розвиток промислового сектору. Для розвитку людського капіталу в Естонії застосовується значна кількість податкових пільг і пряме державне фінансування освіти.

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду дозволив сформулювати загальні принципи формування і розвитку STEM-персоналу в контексті оподаткування доходів фізичних осіб в умовах становлення смарт-промисловості:

1. Щодо концепції. Кращі результати показали країни з двоїстою (dual income taxation) і альтернативною системами оподаткування доходів фізичних осіб, оскільки обидві системи дозволяють окремо оподатковувати доходи від праці і капіталу. Двоїста система передбачає обкладання трудових доходів за прогресивною ставкою, доходів від капіталу – за фіксованою. При альтернативній – для трудових доходів передбачена плоска ставка податку, а доходи від капіталу повністю не оподатковуються податком. Такі концепції надають державі певну гнучкість і свободу в регулюванні інструментів податку.

2. Щодо ставки. Кращі результати показали країни з плоскою ставкою на трудові доходи не вище 20%, що обумовлює зниження навантаження на працю, збільшення повернення інвестицій в освіту і заохочення персоналу до STEM-навчання. Найбільш ефективною ставкою для доходів від капіталу є 0%, що призводить до різкого збільшення припливу іноземних інвестицій і може надати значну підтримку розвитку смарт-промисловості. Крім того, плоска ставка на трудові доходи і нульова на доходи від капіталу не суперечать теорії оптимального оподаткування (див. [7]).

3. Щодо податкових пільг. Аналіз показав, що країни, в яких активно застосовують податкові пільги за видатками на освіту, мають високий рівень розвитку людського капіталу. Особливо ефективними є податкові кредити, що відшкодовуються і податкові пільги. Кредити дозволяють повертати всі витрати на освіту, а пільги – повністю віднімати такі витрати або більшу їх частину як для батьків за навчання дітей, так і працюючим дорослим за свою другу освіту, пов'язану з поточною роботою. Крім того, відмічається позитивний ефект в деяких країнах від повного скасування оподаткування стипендій для тих, хто

отримує першу вищу освіту і тих, хто працює і перенавчається. Однак, можна відзначити і недоліки надання податкових пільг:

- податкові пільги у країнах ЄС доступні для резидентів країн, в яких вони установлені або нерезидентів тільки з країн ЄС;
- пільги поширюються тільки на витрати при навчанні у державних закладах освіти;
- не передбачені пільги для приватного формального і неформального навчання. Це з урахуванням цифровізації може стати серйозним стримуючим фактором, оскільки державна формальна освіта, поки що, не відповідає новим цифровим вимогам і його реформа вимагає часу, а STEM-персонал необхідний промисловості вже зараз. Отримати STEM-навички можна також за допомогою цифрових освітніх платформ, послуги яких не завжди безкоштовні, і на такі витрати з навчання в країнах не передбачено податкові пільги.

Однак, як показав аналіз, інструменти податку на доходи фізичних осіб не здійснять необхідного впливу на розвиток людського капіталу без прямого державного фінансування освіти. Тому важливо збільшення державного субсидіювання у вигляді стипендій та грантів, доступність студентських безвідсоткових кредитів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Frey C., Osborne M. The future of employment: How susceptible are jobs to computerization? Режим доступу: <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/future-of-employment.pdf> (Дата звернення 13.03.2018)
2. Digital Skills in Europe. Tallinn Digital Summit, 29 September 2017. Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/digital-skills-factsheet-tallinn_en.pdf (Дата звернення 13.03.2018)
3. Saraee H. The importance of the Smart Industry concept for innovation in Dutch Companies. 2016. Режим доступу: <https://pure.tue.nl/ws/files/46943018/851435-1.pdf> (Дата звернення 13.03.2018)
4. Dubin S., George J. Motivational Determinants for Adult Learning. Режим доступу: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED062602.pdf> (Дата звернення 13.03.2018)
5. Проект «Цифрова адженда України – 2020» / Концептуальні засади. Грудень, 2016. Режим доступу: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (Дата звернення 17.03.2018)
6. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал». Режим доступу: [https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20-%20%D0%9F%D0%BD%D0%92%D0%9A%20\(1\).pdf](https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20-%20%D0%9F%D0%BD%D0%92%D0%9A%20(1).pdf) (Дата звернення 17.03.2018)
7. Mankiw G., Weinzierl M., Yagan D. Optimal taxation in theory and practice. Journal of Economic Perspectives. 2009. № 23(4). pp. 147-174.